

Lietuvių kalbos eurolektas – naujas vertimo tyrimų objektas

Žygmantas Pekūnas

Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Literatūros, kultūros ir vertimo tyrimų institutas
Institute for Literary, Cultural and Translation Studies
Faculty of Philology
Vilnius University
zygimantas.pekunas@ff.vu.lt
<https://orcid.org/0000-0002-4346-1945>

Santrauka. Šiuo straipsniu siekiama supažindinti su Lietuvoje iš esmės dar neapartu reiškinium – lietuvių kalbos eurolektu – ir paskatinti jo tyrimus. Pateikiama glausta įžanga į eurolektus kaip reiškinį – vertimo ir kalbų kontaktų nulemtas ES oficialiųjų kalbų „europines“ atmainas, užsienyje atliktus eurolektų tyrimus. Taip pat supažindinama su hipotetiniu lietuvių kalbos eurolektu, pateikiami pasiūlymai, kaip šį reiškinį sistemingai tirti pasitelkiant tekstynus, siūlomos tam tikros lietuvių kalbos eurolekto tyrimų kryptys, apimančios jo leksinius, gramatinius ir diskurso aspektus.

Pagrindiniai žodžiai: eurolektas, Europos Sąjunga, vertimas, tekstynai

A New Object of Translation Studies: The Lithuanian Eurolect

Abstract. This article aims to introduce readers to the Lithuanian Eurolect and stimulate research on this underexplored topic. It provides a brief overview of Eurolects—i.e., Europeanized variants of EU official languages shaped by translation and language contact. The article reviews existing studies on Eurolects and explores the hypothetical Lithuanian Eurolect. It outlines systematic approaches to studying this phenomenon with the aid of corpora and suggests potential research avenues, including lexical, grammatical, and discourse features of Eurolects.

Keywords: Eurolect, European Union, translation, corpora

1. Įvadas

Šiame straipsnyje aptariamas Lietuvos vertimo tyrimų srityje dar nenagrinėtas lietuvių kalbos eurolekto klausimas. Vertimo tyrimų literatūroje *eurolekto* sąvoka aiškinama plačiai arba siaurai. Vadovaujantis plačiuoju aiškinimu, eurolektai yra „sueuropietin-

tos“, ribotos nacionalinės kalbos atmainos, vartojamos Europos Sąjungos (ES) kaip viršnacionalinės organizacijos poreikiams, daugiakalbėje terpėje kuriamos vertėjų ir kitų suinteresuotųjų subjektų“ (Biel 2022: 672). Siaurasis aiškinimas apsiriboja mintimi, kad eurolektas – tai tik ES teisės kalbos atmaina (Mori 2003; Mori 2018: 13). Ir vienu ir kitu atveju postuluojama, kad eurolektas – tai tam tikros ES oficialiosios kalbos atmaina, fiksuojama ta kalba skelbiamuose ES tekstuose. Visgi, remiantis Biel pateikiama platesniaja apibrėžtimi, galima teigti, kad eurolektai neapsiriboja teisiniu diskursu. Jos pasiūlytoje apibrėžtyje akivaizdus ir vertimo kaip vieno iš esminių eurolekto komponentų vaidmuo. Būtent vertimas ir kalbų kontaktai įgalina eurolektų kaip savotiškų kalbos atmainų atsiradimą ir didele dalimi lemia jų tolesnę raidą (Mori 2018: 12).

Vertimas yra neatsiejamas nuo ES institucijų darbo, nes šiuo metu organizacijoje vartojamos net 24 lygiavertės oficialiosios kalbos, tarp jų ir lietuvių. Šiomis kalbomis rengiami ir visi Sąjungos teisės aktai. Paprastai Komisija pateikia savo pasiūlymą dėl teisės akto, kuris turi būti išverčiamas į visas oficialiąsias kalbas. Bet kuria iš tų kalbų gali būti teikiami įvairūs projekto pakeitimai, kurie taip pat verčiami į visas oficialiąsias kalbas. Galiausiai priimamas galutinis teisės akto tekstas, taip pat privalomai skelbiamas visomis oficialiosiomis kalbomis. Šioje daugiakalbėje terpėje pirminiai tekstų variantai rengiami viena iš vadinamųjų „darbinių“ kalbų – anglų, prancūzų arba vokiečių (Mattilla 2013), nors pastaruoju metu vyrauja anglų kalba (Felici 2010: 100; Mori 2018: 7). Darbinėmis kalbomis rengiami ir vėliau į likusias oficialiąsias kalbas išverčiami ir įvairūs kitokio pobūdžio tekstai, tradiciškai nepriskiriami teisės diskursui – komunikatai, ataskaitos, pranešimai spaudai ir t. t. ES daugiakalbystė ypatinga dar ir tuo, kad to paties teksto variantai skirtingomis kalbomis oficialiai laikomi ne vertimais, o vienodą galią turinčiais dokumentais (Baaij 2015: 19). Praktikoje tai reiškia, kad ES tekstai visomis oficialiosiomis kalbomis, ypač teisės aktai, privalo visapusiškai derėti. Siekiant išvengti bet kokios teisės aktų skirtingomis kalbomis divergencijos, dažnai pasitelkiamas pažodinis vertimas ir kalkiavimas, apimantis net originalo sintaksinių struktūrų perkėlimą į vertimo tekstą (Strandvik 2018: ix), jau nekalbant apie ES leksiką, neretais atvejais neturinčią atitikmenų vertimo kalboje. Taigi vertimu užtikrinamas ne tik oficialiųjų kalbų lygiateisiškumas, bet ir visų teksto versijų skirtingomis kalbomis ekvivalentiškumas¹. Neretai toks griežtas sekimas originalo turiniu ir forma lemia, kad išverstas

¹ Biel (2017b) nurodo, kad ES institucinio vertimo kokybės parametrus sudaro dvi esminės dimensijos – ekvivalentiškumo ir natūralumo. Ekvivalentiškumas apima kruopštų sekimą originalo tekstu, tikslumą ir tinkamą terminiją, o natūralumas – aiškumą (skaitomumą). Didesnės svarbos tekstuose, tokiuose kaip teisės aktai, pirmenybė visada teikiama ekvivalentiškumui.

tekstas, palyginti su analogiškais autentiškais (ne verstais) tekstais ta pačia kalba, atrodo gana savotiškai, neretai – toli gražu ne gerąja prasme².

Įvairūs ES diskursai kuriami daugiakalbėje plotmėje, kurioje veikia daug lingvistinių ir ekstralingvistinių dedamųjų. Tai ir lemia, kad laikui bėgant susiformuoja oficialiųjų kalbų atmainos, turinčios savotiškų leksinių ir gramatinių ypatybių, nulemtų kalbų kontaktų ir vertimo, vadinamieji eurolektai. Biel (2022) nurodo, kad esama 24 „veidrodių“ eurolektų. Kita vertus, Mori (2018: 12) siūlo vadovautis konservatyvesniu požiūriu – neatmesti tikimybės, kad kiekviena ES oficialioji kalba turi savo eurolektą, bet tokių eurolektų buvimą ar nebuvimą grįsti patikima empirine medžiaga. Tai gi, galima manyti, kad eurolektai yra 24 „europinės“ superkalbos projekcijos, kurios, kaip pažymi de Corte (2003: 70), „neišvengiamai atsiranda ES sutartimis sukurtoje teisinėje sistemoje, kuriai būtina specifinė Bendrijos kalba“, bet šiai minčiai pagrįsti būtina atlikti išsamius tyrimus. Dėl savo leksinių ir gramatinių ypatybių eurolektai turėtų būti įdomus tyrimo objektas tiek sociolingvistikos, tiek lyginamosios teisėtyros, tiek, žinoma, vertimo tyrimų atstovams. Tolesniame skirsnyje aptariamos bendrosios eurolektų ypatybės ir svarbiausi užsienyje atlikti eurolektų tyrimai.

2. Eurolektas – tai kalbos atmaina

Įvadinėje dalyje pateiktose eurolekto apibrėžtyse nedviprasmiškai pažymima, kad eurolektai yra kalbos atmainos. Todėl eurolektai turi būti suprantami daug plačiau nei ES instituciniai žargonai, nes kalbos atmainos apima įvairius kalbos aspektus, įskaitant gramatiką, registrą, stilistiką ir žodyną³ (Meecham and Miller 2001). Pirmasis eurolekto sąvoką pasiūlė Goffin (1990; 1994), siekdamas dviejų tikslų: pirma, pažymėti, kad ES teisės tekstuose atsispindi atskira kalbos atmaina; antra, pasiūlyti neutralų terminą, kuriuo būtų galima tokią atmainą įvardyti. Tuo metu ES diskurso kontekste buvo vartojamos neigiamas konotacijas keliančios sąvokos, tokios kaip *eurakalbė*⁴ ar

² Į tai dėmesys atkreipiamas ir ES *Bendrajame praktiniame vadove* (Europos Sąjunga 2015: 18), kuriame teigiama, kad „reikia siekti, kad kiekvienoje valstybėje narėje asmenys, taikantys ir aiškinantys aktus (pareigūnai, teisėjai, teisininkai ir t. t.), kiek įmanoma ir atsižvelgdami į ypatingą Sąjungos teisės ir jos terminijos pobūdį, suvoktų tekstą ne kaip „vertimą“ blogąja šio žodžio prasme, bet kaip tam tikros teisinės kalbos stiliaus tekstą. Tekstai, kuriuose daug skolinių, pažodinio vertimo ar žargonybių, yra sunkiai suprantami ir tampa Sąjungos teisės aktų, tokiais atvejais laikomų „svetimais“, kritikos šaltiniu“.

³ Mori (2018: 12) nuomone, ES institucinis žargonas turi tam tikrą sociolingvistinį kodą, būdingą ES darbuotojams. Jis pasireiškia tokiems darbuotojams bendraujant tarpusavyje.

⁴ Angl. *europeak*. Sąvoka „eurakalbė“ vartota tokiuose kontekstuose, kuriuose ja nedviprasmiškai įvardijama neaiški, pernelyg paini, svetimą europinė leksika. Pavyzdžiui, Gillinghamo „Europos integracijoje“ (2003) eurakalbė (*europeak*), kuri „prasiskverbė iš daugybės teisinių, administracinių ir ekonomikos terminų“ (Gillingham 2003: 17) visais atvejais minima neigiamame kontekste, kai koks nors ES pasakymas turi būti paaiškinamas suprantamai.

jau minėtas *eurožargonas*.⁵ Viena vertus, jos aiškiai rodo ES tekstų kitoniškumą nacionalinių teisės aktų kalbos atžvilgiu (Biel 2017a: 77), bet kartu jomis įvardijamas paviršinis – leksikos – lygmuo. Tai, kad ES teisės aktų leksika skiriasi nuo valstybių narių teisės aktų leksikos, yra savaime suprantama. Leksinius skirtumus lemia vien tai, kad ES yra viršnacionalinė organizacija, savo reikmėms vartojanti terminus, kurie arba yra visiškai neįprasti nacionalinei teisės kalbai, arba ES kontekste įgyja kitokias prasmes (Biel (2017a: 68). Eurolektas nuo *eurakalbės* ar *eurožargono* skiriasi tuo, kad skirtumai tarp ES ir valstybių narių tekstų kalbos neretai fiksuojami ne tik leksikos, bet ir kitais kalbos lygmenimis (Mori 2018: 13). Vadinas, eurolektas, jei jis suvokiamas kaip kalbos atmaina, o ne tiesiog kaip europinių terminų ar žargonų visuma, be leksinio komponento turi atsispindėti dar bent viename kalbos lygmenyje – morfologijoje, frazeologijoje ar sintaksėje⁶. Būtent tokio požiūrio laikytasi vykdant du svarbius projektus, kuriais padarytas didelis proveržis eurolektų tyrimo srityje: *EUROFOG* (Biel 2017a) ir *Eurolect Observatory Project* (Mori *et al.* 2018). Šie tyrimai iš esmės įtvirtino eurolekto, kaip kalbos atmainos, apimančios ne tik leksikos, bet ir kitus kalbos lygmenis, statusą. Tokia prasme eurolektas suprantamas ir šiame straipsnyje.

Projekte *EUROFOG* Biel lygino lenkų kalba parengtų skirtingų laikotarpių ES teisės aktų (direktyvų ir reglamentų) ir nacionalinių Lenkijos teisės aktų frazeologijos skirtumus, apimančius leksinių samplaikų, terminologijos, teisinių formuluočių, sąlygos sakinių, deontinio modalumo, parataksės ir hipotaksės, taip pat deiksės ir autoriaus matomumo tekste klausimus. Svarbiausias klausimas, į kurį Biel siekė atsakyti, buvo tas, kiek ES teisės aktai atitinka žanrinius Lenkijos teisės aktų kalbos ypatybes arba jų tekstinę atitiktį⁷. Kartu ji kėlė klausimą, ar ES teisės aktų kalba turėjo įtakos Lenkijos teisės aktų kalbai. Paaiškėjo, kad nors į lenkų kalbą išverstų ES teisės aktų frazeologija iš tiesų skiriasi nuo nacionalinių teisės aktų frazeologijos, ji neturėjo ryškesnio poveikio Lenkijos teisės aktų kalbai. Projekte *Eurolect Observatory Project*, kuris apėmė vienuolika kalbų (nyderlandų, anglų, suomių, prancūzų, vokiečių, graikų, italų, latvių, maltiečių, lenkų ir ispanų), tyrimų protokole taip pat nustatyta, kad projekte dalyvaujantys mokslininkai turi atsizvelgti ne tik į leksikos, bet ir į morfologijos, sintaksės ir morfosintaksės, taip pat į diskurso klausimus. Buvo atlikta šių kalbos lygmenų ES direktyvose minėtomis kalbomis ir jų perkėlimo aktų į valstybių narių nacionalinės teisės sistemas lingvistinė gretinamoji analizė. Paaiškėjo, kad eurolekto negalima įžvelgti

⁵ Angl. *eurojargon*.

⁶ Kadangi eurolektai tiriami rašytinuose diskursuose, tokie kalbos lygmenys kaip fonetika ar fonologija nėra aktualūs.

⁷ Tekstinė atitiktis (angl. *textual fit*) – tai sąvoka, kuria įvardijama, kiek tam tikro žanro tekstas, išvestas į tam tikrą kalbą, atitinka ta kalba skelbiamus to paties žanro autentiškus tekstus (Biel 2017a: 100). Kitaip tariant, tekstinė atitiktis yra verstų tekstų natūralumo ir priimtimumo rodiklis.

tik dviem atvejais: latvių ir maltiečių kalbose. Kita vertus, nustatyta, kad nuo nacionalinių kalbų labiausiai skiriasi brandieji (senieji) eurolektai – nyderlandų, vokiečių, anglų ir prancūzų. Tiek *EUROFOG*, tiek *Eurolect Observatory Project* tyrimai atlikti nagrinėjant didelės apimties palyginamuosius tekstynus. Tekstynų lingvistikos metodai leidžia statistiškai apdoroti turimą medžiagą ir ja vadovaujantis priėti prie kokybinių išvadų. Abiejuose projektuose buvo pasitelkti labai reprezentatyvūs palyginamieji tekstynai, kurių medžiaga buvo naudojama siekiant įvertinti ES ir ne ES teisės aktų lingvistinius panašumus bei skirtumus, o *Eurolect Observatory Project* – dar ir referenciniai (atraminiai) tekstynai, apimantys nacionalinius teisės aktus, niekaip nesusijusius su ES. Referencinio tekstyno duomenys buvo naudojami siekiant palyginti ES direktyvas įgyvendinančių teisės aktų kalbą su kitų nacionalinių teisės aktų kalba, siekiant nustatyti, ar eurolektas lemia ir tam tikrus su ES susijusių ir su ES nesusijusių nacionalinių teisės aktų kalbos skirtumus. Visi vėlesni eurolektų ar su jais susiję tyrimai (pvz., Kozbial 2020; Biel *et al.* 2021; Wasilewska 2021; Caliendo and Foubert 2022; Hřežo and Bednárová-Gibová 2022) atlikti remiantis gausia palyginamųjų tekstynų medžiaga. Šiuo apsektu vertėtų padaryti dvi esmines išvadas. Pirmą – eurolekto egzistavimą galima įrodyti tik jei jis neapsiriboja leksikos lygmeniu. Antra – eurolekto egzistavimo galimybę galima patikrinti tik pasitelkiant tekstynus ir tinkamus statistinius tekstynų lingvistikos metodus, leidžiančius pagrįstai teigti, kad bet kokie ne leksiniai ES tekstų ir nacionalinio lygmens tekstų kalbiniai skirtumai iš tiesų yra sistemingi ir validūs.

3. Lietuvių kalbos eurolekto prielaidos

Šiame skirsnyje aptariamos hipotetinio lietuvių kalbos eurolekto prielaidos. Lietuva ES teisės aktus pradėjo versti dar gerokai prieš įstodama į Sąjungą – 1998 metais. ES teisės aktų korpuso, *acquis communautaire*, vertimas ir perkėlimas į Lietuvos nacionalinę teisę buvo viena iš esminių stojimo sąlygų. Vertimams atlikti, tvirtinti ir vertimo procesui koordinuoti buvo įsteigta viešoji įstaiga „Vertimo, dokumentacijos ir informacijos centras“⁸. Ši viešoji įstaiga vertimus teikė už teisės aktų derinimą atsakingam Teisės biurui prie tuometinės Europos reikalų ministerijos, kuriam teko atsakomybė už išverstų ES teisės aktų derinimą su Lietuvos teisės aktais. Visi vertimai buvo atliekami Lietuvoje. Vertėjams teko labai didelis darbas, kurį reikėjo atlikti per ribotą laiką, neturint šiuo metu prieinamų išteklių ir technologijų. Todėl vertimai dažnai būdavo nestandartizuoti ir rengiami visų pirma *ad hoc* naudojimui. Pavyzdžiui, Lietuvos teisės sistemoje iki stojimo į ES retai vartotas terminas *sustainability* verstas įvairiais

⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.60974?jfwid=sujolpoz9>.

būdais: „subalansuotumas“⁹, „tvaramas“¹⁰, „tausojimas“¹¹. Daugelyje dokumentų dėl pažodinio vertimo buvo daug anglų kalbai būdingų dokumentų personifikacijų, kurios atsispindėjo ir dokumentų pavadinimuose¹², ir pačiame tekste¹³. Žinoma, stilistikai ankstyvuoju ES tekstų vertimo laikotarpiu nebuvo skiriama daugiausia dėmesio. Kur kas svarbiau buvo kuo skubiau ir kuo tiksliau išversti *acquis communautaire*, kad būtų galima laiku ir tinkamai jį perkelti įgyvendinti, siekiant atitikti stojimo reikalavimus. Todėl iki narystės ES paskelbtuose teisės aktuose yra nemažai pažodinio vertimo ir leksinės bei gramatinės originalo kalbos interferencijos atvejų. Skuba, išteklių trūkumas ir tai, kad vertimai patikėti profesionaliems vertėjams, greičiausiai lėmė tai, kad jie nebuvo atidžiai redaguojami. Šis ES tekstų vertimo etapas galėtų būti laikomas pirmuoju lietuvių kalbos eurolektos formavimosi etapu.

Lietuvai įstojus į ES ir lietuvių kalbai tapus viena iš ES oficialiųjų kalbų prasidėjo antrasis – institucinis – ES tekstų vertimo etapas. Buvo įsteigtos vertimo raštu į lietuvių kalbą tarnybos Europos Komisijoje, Taryboje ir Parlamente, taip pat Europos Sąjungos Teisingumo Teisme ir kitose institucijose, turinčiose vertimo raštu skyrius. Be ES teisės aktų pradėta versti daugybę kitokio pobūdžio dokumentų, nuo komunikatų iki pranešimų spaudai. Šį laikotarpį galima apibūdinti kaip „susirūpinimo“ laikotarpį: pradėta kalbėti, kad ES tekstai lietuvių kalba turi nemažai trūkumų bei skirtumų lyginant su nacionaline administracine kalba. Taip pat pastebima, kad formuojasi nauja lietuvių kalbos atmaina – „eurožargonas“ – suprantama tik ES institucijų darbuotojams (Vladaskienė 2006: 46). Dėl to mažos tekstinės atitikties vertimai turėjo būti tobulinami. Į tokį ES vertimų „tobulinimo“ darbą įsitraukė ir patys vertėjai, ir terminologai, ir teisininkai–lingvistai, taip pat – Valstybinė lietuvių kalbos komisija (dažnai pačių vertėjų ir kitų ES dokumentų rengimo lietuvių kalbos procese dalyvaujančių subjektų prašymu), aktyviai rengusi jiems paskaitas kalbos kultūros klausimais ir prisidėjusi prie preskriptyvinio, visiems ES tekstų vertėjams ir redaktoriams laikytis privalomo „ES vertimo

⁹ 2000 m. lapkričio 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2494/2000 dėl priemonių, skatinančių atogrąžų ir kitų miškų išsaugojimą bei subalansuotą valdymą.

¹⁰ 2001 m. lapkričio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2422/2001 dėl raštinės įrangos ženklinimo apie energijos taupymą Bendrijos programos.

¹¹ 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos sprendimas dėl Europos bendrijos pasirašomo Susitarimo dėl Tarptautinės delfinų išsaugojimo programos.

¹² Pavyzdžiui, „1999 m. birželio 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/42/EB, nustatanti kvalifikacijų pripažinimo mechanizmą profesinės veiklos rūšims, kurioms taikomos liberalizavimo ir pereinamojo laikotarpio priemonės nustatančios direktyvos, ir papildanti bendrąsias kvalifikacijų pripažinimo sistemas“.

¹³ Pavyzdžiui, „kai šis reglamentas numato, kad nuo muitų atleidžiama įvykdžius tam tikras sąlygas, atitinkamas asmuo privalo kompetentingoms institucijoms pateikti jas įtikinančius įrodymus, kad tos sąlygos yra įvykdytos“.

vadovo¹⁴ leidimo. Šio vadovo dalyje „Kalbos taisyklingumas“ pateikta daug patarimų, susijusių su netinkama norminės kalbos vartoseną ES dokumentuose. Be akivaizdžiai išaugusio vertimo ir redagavimo standartizavimo, kuris tęsiasi iki šiol, pradėta diskutuoti ir apie tai, kokią poveikį verčiamų ES dokumentų kalba daro lietuvių administracinei kalbai (Murinienė 2008; Vladarskienė 2006; Vladarskienė 2012; Vladarskienė 2014), neretai išvelgiant preskriptyviniu požiūriu neigiamų tendencijų, kylančių dėl ES kalbos savitumo. Pavyzdžiui, Vladarskienė (2012), aptardama pažymimųjų šalutinių sakinių vartojimą veiksmy eigai¹⁵ kai kuriuose ES dokumentuose žymėti, nurodo, kad tai – vertimo iš kitų kalbų interferencijos įtaka, stebima ir autentiškuose administraciniuose tekstuose lietuvių kalba. ES tekstų kalbos ypatybės nagrinėtos ir iš deskriptyvinės perspektyvos, įskaitant tekstų diskurso žymiklių (Černiuvienė ir Dambrauskas 2013), frazeologijos (Noreika ir Šeškauskienė 2017), modalumo (Pekūnas 2022) ir sintaksės (Leonavičienė ir Liepuoniūtė 2013; Leonavičienė 2020) klausimus. Matyti, kad šiuose darbuose aptariamos įvairios ES tekstų ypatybės, apimančios skirtingus kalbos lygmenis, ne tik leksiką. Vadinasi, jos sudaro prielaidas svarstyti bent hipotetinį lietuvių kalbos eurolekto egzistavimą. Nepaisant gerokai išaugusių standartizacijos ir redagavimo apimčių, šis eurolektas, kaip bet kuri kalbos atmaina, vystosi toliau. Viena vertus, manytina, kad dėl didesnės standartizacijos ir redagavimo pagal formaliuosius požymius jis gerokai supanašėjo su administracine lietuvių kalba; kita vertus, dabar jis vystosi visai kitomis sąlygomis nei pirmuoju etapu. Šiuo metu lietuvių kalbos eurolektas atspindi tą lietuvių kalbos atmainą, kuri oficialiai vartojama ES institucijose. Ji visų pirma tenkina ES, o ne Lietuvos teisės aktų leidėjo ir kitų valstybinių institucijų poreikius. Kaip pažymi Baaij (2015), ES vertimo praktikoje, ypač teisės aktų vertimo srityje, vyrauja eksteriorizavimo strategija, orientuota ne į recipientą, o į originalą. Ši strategija iš esmės būtina siekiant užtikrinti, kad visos dokumento versijos derėtų tiek turiniu, tiek forma. Be to, eksteriorizavimas leidžia išvengti įvairių prasmės klaidų, kylančių dėl

¹⁴ „Vertimo vadovas“ papildė bendruosius dokumentų rengimo vadovus. Nuo bendrųjų vadovų jis skiriasi tuo, kad yra skirtas tik vertėjams į lietuvių kalbą. „Vertimo vadovą“ sudaro dvi dalys. Pirmoji, paskelbta 2014 m., skirta daugiau raštvedybos reikalavimams, o antroji – „Kalbos taisyklingumas“, paskelbta 2020 m., apima bendrinės kalbos normų pažeidimus ir klaidas bei būdus, kaip tokių klaidų išvengti, verčiant ES dokumentus.

¹⁵ Vienas galimų tokio tipo sakinių: *Policija sulaukė vyrą, kuris buvo uždarytas į areštinę*. Šiuo atveju šalutinis sakiny rodė ne pagrindinio sakinio dėmens daiktavardžio „vyrą“ požymį, o veiksmą, vykstantį po pagrindiniame dėmenyje įvykusio veiksmo. Tokia šalutinio sakinio vartoseną, remiantis preskriptyviniu požiūriu, laikoma netaisyklinga, nors nėra jokių objektyvių kalbos duomenų, leidžiančių užtikrintai teigti, kad ši vartoseną pažeidžia kokią nors lietuvių kalbos sintaksės taisyklę. Kadangi šio straipsnio tikslas nėra aparti tokių apozityvinių šalutinių sakinių sintaksinį ir semantinį vaidmenį, šis klausimas toliau nenagrinėjamas. Plačiau apie tokius pažymimuosius sakinius ir jų semantiką žr. Looock 2010.

netinkamo ES teisės nuostatų adaptavimo vertime laikantis nacionalinės teisės normų, nes ne visi vertėjai tam turi pakankamai kompetencijų. Galiausiai, eksteriorizavimas yra būdas užtikrinti ES kaip viršnacionalinės organizacijos teisinę autonomiją¹⁶. Taigi lietuvių kalbos eurolektas vystosi ir toliau, tik jis beveik netiriamas.

Tai, kad iki šiol nėra atlikta¹⁷ didesnės apimties deskriptyvinių lietuvių kalbos eurolekto tyrimų, yra spraga tiek vertimo tyrimų, tiek lietuvių kalbotyros srityse. Šis straipsnis turėtų būti paskata tokius tyrimus atlikti. Toliau aptariama galima lietuvių kalbos eurolektų tyrimo metodika ir pateikiami pasiūlymai, kokius eurolekto aspektus būtų galima tirti.

4. Esminiai tekstynų lingvistikos metodai, kuriuos galima pritaikyti eurolektų tyrimuose

Jau aptarti eurolektų tyrimo projektai *EUROFOG* ir *Eurolect Observatory project* rodo, kad siekiant pradėti lietuvių kalbos eurolekto paieškas, visų pirma būtina surinkti pakankamai reprezentatyvų¹⁸ palyginamąjį¹⁹ vienkalbį tekstyną. Kitaip nei tyrimai, kuriuose aprašomi vos keliolikos ar keliasdešimties atsitiktine tvarka pasirinktų tekstų duomenys, tekstynais pagrįsti tyrimai leidžia tirti visos populiacijos (kalbos arba kalbos atmainos) imtį (McEnery *et al.* 2006: 13). Be to, tekstynai visais atvejais apdorojami tam tikra programine įranga, dažniausiai leidžiančia greitai surasti dominančius kalbos reiškinius, nustatyti jų vartojimo dažnius, tokių dažnių kitimo tendencijas ir pan. Šiame etape svarbiausia prisiminti, kad tekstynų lingvistikoje lygintina tekstinė medžiaga, kuri būtų surinkta taip, kad ją iš tiesų būtų galima palyginti (*tertio comparationis*).

¹⁶ ES Teisingumo Teismo doktrina remiasi nuostata, kad ES, kaip viršnacionalinės organizacijos, teisinė sistema yra nepriklausoma nuo valstybių narių teisinių sistemų ir neturi prie jų derintis. Taigi, ES teisės aktų kalba turi būti aiškinama ne remiantis tuo, kaip kalba vartojama nacionaliniu lygmeniu, o tuo, ką kuri sąvoka reiškia būtent ES kontekste (Baaij 2015: 104). Vadinasi, eksteriorizavimo strategija, kuri yra orientuota į originalą, yra vienas tokių ES autonomijos užtikrinimo būdų.

¹⁷ Disertacija, skirta lietuvių kalbos eurolekto sintaksės tyrimui, šio straipsnio publikavimo metu dar nebaigta rengti.

¹⁸ Reprezentatyvumas tekstynų lingvistikoje paprastai suprantamas kaip rodiklis, kiek tekstyno imtis atspindi variantiškumą populiacijoje (kalboje ar jos atmainoje) (Biber 1993: 243). Bendrojo pobūdžio tekstynuose, į kuriuos įtraukiami patys įvairiausi tekstai, reprezentatyvumas siejamas su būtinybe apimti kuo daugiau skirtingų žanrų tekstų. Specializuotieji tekstynai, tokie kaip eurolektų tyrimo tekstynai, apima vieną žanrą, todėl jų reprezentatyvumą labiau lemia tai, ar pasirinkta pakankamai didelė tokių tekstų imtis, kurią išnagrinėjus galima daryti pagrįstas išvadas. Svarbu pažymėti, kad apimtis šiuo atveju nėra tolygi reprezentatyvumui – specialieji tekstynai gali būti ir labai nedidelės apimties, jei nėra daug tekstų, kuriuos į juos galima įtraukti.

¹⁹ Vertimo tyrimuose palyginamuoju tekstynu laikomas toks tekstynas, kurį sudaro: 1) tekstai, versti į kalbą X; 2) autentiški tekstai X kalba (Baker 1995; Jantunen 2002).

Taigi, palyginamojo tekstyno patekstyniai turi derėti proporcijų, žanro, srities ir imties laikotarpio atžvilgiu (McEnery *et al.* 2006: 48). Šioje dalyje siūlomas vienas tekstynais pagrįsto tyrimo modelis jau pritaikytas lietuvių eurolekto tyrime²⁰. Sudarant palyginamąjį tekstyną, kurį galima panaudoti eurolekto tyrimui, būtina užtikrinti, kad:

- a) patekstyniai apimtų to paties žanro ES ir ne ES tekstus lietuvių kalba. Pavyzdžiui, ES patekstinę gali sudaryti ES direktyvos, o nacionalinį patekstinę – jų įgyvendinimo aktai. Vadovaujantis plačiąja eurolekto apibrėžtimi, pagal kurią eurolektas yra ne tik teisės kalbos atmaina, ES patekstinę gali sudaryti tam tikros rūšies administraciniai ES tekstai, pavyzdžiui, ES komunikatai. Tuo atveju nacionalinį patekstinę turi sudaryti Lietuvos valdžios institucijų komunikatai ir t. t. Svarbu, kad ES patekstinę ir nacionalinį patekstinę iš tiesų sudarytų to paties žanro tekstai. Jei ES patekstinę sudaro teisės aktai, nacionalinio patekstinio neturėtų sudaryti administraciniai tekstai ar darbiniai teisės aktų variantai;
- b) patekstyniai turėtų apimti tą pačią sritį. Pavyzdžiui, jeigu pasirenkama į ES patekstinę įtraukti ES pranešimus spaudai, nacionalinio patekstinio neturėtų sudaryti privačių subjektų, o ne valstybės institucijų, pranešimai spaudai;
- c) patekstyniai, jei tai įmanoma, turėtų būti panašios apimties. Tiesa, šį kriterijų gali būti nelengva įgyvendinti. Pavyzdžiui, jei ES patekstinę sudaro direktyvos, o nacionalinį patekstinę – jų įgyvendinimo aktai, pastarasis patekstinis dažnai bus didesnės apimties, nes ta pati direktyva gali būti įgyvendinama ne vienu nacionaliniu teisės aktu. Toks patekstinų apimties neatitikimas pats savaime nėra kritinis. Tyrimo eigoje jo poveikis gali būti ištaisomas pasitelkiant tam tikrus statistinės analizės įrankius, kurie aprašomi toliau;
- d) patekstinų medžiaga turi apimti tą patį laikotarpį. Vadinasi, jeigu ES patekstinę sudaro Europos Parlamento rezoliucijos, o nacionalinį patekstinę – Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucijos, tokios rezoliucijos turi atitikti tam tikras chronologines ribas.

Surinkus palyginamojo tekstyno medžiagą ir ją apdorojus kuriuo nors tekstynų įrankiu, galima pradėti tą medžiagą tirti. Prieš tai prasminga išsikelti dvejopą hipotezę: teigiamąją hipotezę, t. y. teiginį, kurio pagrindimo tekstyno medžiagoje ieškoma (H_1) ir neigiamąją hipotezę (H_0), kuri būtų priešinga H_1 (Levshina 2015: 9). Pavyzdžiui, gali būti, kad ES teisės aktuose lietuvių kalba dažniau pasitelkiami sąlygos sakiniai – tai yra H_1 ; gali būti, kad jie nėra pasitelkiami dažniau – tai yra H_0 . H_1 galima įrodyti atliekant įvairius statistinius skaičiavimus. Pirmiausia ir paprasčiausia yra nustatyti absoliutųjį tiriamojo kintamojo dažnį ES ir ne ES patekstinuose. Tai nesunkiai padaro-

²⁰ Šio straipsnio autorius rengia daktaro disertaciją „Eurolekto įtaka lietuvių teisės kalbos sintaksei“, kuriame nagrinėjami lietuvių kalbos eurolekto sintaksės aspektai.

ma naudojamo tekstyno įrankio paieškos langelyje įrašius dominančius kintamuosius, kurių dažnį suskaičiuoja tekstyno įrankis. Vis dėlto paprastai patekstyniai skiriasi apimtimi, todėl būtina dažnius normalizuoti. Normalizavimo būdas priklauso nuo to, kokia patekstynių apimtis, ir nuo to, koks lygmuo – žodžio, frazės, ar sakinio – yra tiriamas. Dažniausiai, tiriant frazes ar žodžius, normalizuojama koku nors žodžių dažniu (pavyzdžiui, 1 000 000 žodžių, jei abu patekstyniai yra daugiau nei milijonas žodžių). Brezina (2018: 43) siūlo tokį normalizavimo būdą: absoliutų kintamojo dažnį padalinti iš viso patekstynio žodžių skaičiaus ir gautą rezultatą padauginti iš normalizavimo bazės (tarkime, 10 000). Pavyzdžiui, patekstynio A apimtis yra 1 234 567 žodžiai, o patekstynio B – 2 123 345 žodžių. Patekstynyje A nustatytas absoliutus dažnis padalijamas iš visos jo apimties ir padauginamas iš 1 000 000; tas pats padaroma B patekstynyje nustatyto absoliutaus dažnio atveju. Jeigu dirbama sakinių lygmeniu, pavyzdžiui, ieškant pasiūlytų sąlygos sakinių tendencijų, prasmingiau normalizavimą atlikti tekstyno sakinių skaičiaus atžvilgiu. Pavyzdžiui, jei patekstynyje A iš viso yra 15 000 sakinių, o patekstynyje B – 12 200 sakinių, nustatyti absoliutieji sąlygos sakinių dažniai normalizuotini 10 000 sakinių. Normalizuoti dažniai yra gerokai patikimesnis rodiklis, tačiau vien juo apsiribojus H_1 patvirtinti dar negalima, nes normalizavimas visiškai neeliminuoja efekto dydžio poveikio, kurį lemia skirtinga patekstynių apimtis. Norint įvertinti tą poveikį, atliktini ir tokie statistiniai skaičiavimai:

1) logaritminės tikimybės testas (LL testas), parodantis, kiek statistiškai reikšmingi nustatytų dažnių skirtumai. Paprastai statistiškai reikšmingi tokie skirtumai, kurie siekia bent 3,84 ($p < 0,05$)²¹. LL patogiausia apskaičiuoti Lankasterio universiteto įrankiu²², kuriame, įvedus absoliučius kintamojo dažnius ir patekstynio apimtį, iš karto gaunami LL įverčiai. Kuo mažesnė p vertė, tuo labiau tikėtina, kad pastebėti skirtumai yra statistiškai reikšmingi. Priešingai, didelė p vertė ($> 0,05$) rodo, kad skirtumai nėra statistiškai reikšmingi. Tame pačiame įrankyje pateikiama dar keletas svarbių rodiklių, kaip antai:

- a) procentinis diferencialas (%DIFF), rodantis, kiek procentų viename patekstynyje kintamasis dažnesnis nei kitame (Gabrielatos and Marchi 2011);
- b) apytikslis Bayeso faktorius, parodantis, kiek tikėtina, kad galima paneigti H_0 . Visi įverčiai, žemesni nei 2, rodo, kad vyrauja H_0 , o įverčiai, didesni nei 10, indikuoja labai didelę tikimybę, kad H_1 pasitvirtino (Wilson 2013);
- c) efekto dydį LL atžvilgiu. Dėl nevienodos patekstynių apimties gali būti netiksliai aiškinamos LL vertės. Efekto dydžio LL atžvilgiu rodiklis yra tarp 0 ir 1. Kuo jis artimesnis 0, tuo jis mažesnis, atitinkamai – ir mažesnis jo poveikis

²¹ Dalis tyrėjų, pavyzdžiui, Wasilewska (2021) nusistato gerokai žemesnes LL vertes, kai $p < 0,001$.

²² <https://ucrel.lancs.ac.uk/llwizard.html>.

LL. Kuo labiau šis dydis priartėja prie 1, tuo poveikis didesnis (Johnston *et al.* 2006).

Įvertinus šiuos statistinius dedamuosius jau galima patvirtinti arba paneigti H_1 . Pats H_1 patvirtinimo faktas, rodantis, kad koks nors kintamasis ES tekstuose, palyginti su ne ES tekstais, yra perteklinis arba, atvirkščiai, retas, gali reikšti, kad tai yra lietuvių kalbos eurolekto požymis. Tokius požymius galima aprašyti ir kiekybiškai, atliekant statistinę analizę, ir kokybiškai, lyginant pateiktiniuose fiksuojamus pavyzdžius.

5. Galimos lietuvių kalbos eurolekto tyrimų kryptys

Šioje dalyje pateikiamos galimos lietuvių kalbos eurolekto tyrimų kryptys, atsižvelgiant į jo paieškas skirtingų kalbos lygmenų aspektais. Toliau aprašomus aspektus geriausia būtų tirti pasitelkiant tekstynus. Žinoma, pateikiamų tyrimų galimybių sąrašas nėra baigtinis ir nebūtinai kiekvienu atveju gali pavykti rasti statistiškai reikšmingų europinių ir nacionalinių tekstų skirtumų, leidžiančių daryti išvadą, kad jie yra lietuvių kalbos eurolekto požymiai. Nepaisant to, tokios tyrimų kryptys bet kuriuo atveju leistų išsamiau aprašyti ES tekstų, skelbiamų lietuvių kalba, ypatybes ir specifiką, nes nėra atlikta daug ES tekstų vertimo į lietuvių kalbą tyrimų.

5.1. Leksiniai ir gramatiniai lietuvių kalbos eurolekto požymiai

Lietuvių kalbos eurolekto leksinių ir gramatinių požymių tyrimus galima suskirstyti į dvi grupes: leksikos tyrimus, apimančius leksinį lygmenį plačiaja prasme ir terminiją, taip pat – frazeologiją, įtraukiant daugiažodžius leksinius vienetus, bei gramatinius požymius, apimančius kitus kalbos lygmenis – morfologiją ir sintaksę.

Neabejotina, kad leksikos ypatybės turėtų būti gausiausia ir paprasčiausiai aptinkama eurolektui priskiriamų požymių grupė. Taip yra todėl, kad ES leksika – tai viršnacionalinė leksika, kurios esminis tikslas – tenkinti pačios ES poreikius. Mori *et al.* (2018: 19) leksiniam lygmeniui priskiria europeizmus ir skolinius. Europeizmais laikytini nauji, ES poreikiams sukurti žodžiai. Manytina, kad didžioji dalis europeizmų turėtų būti viršnacionaliniai ES terminai, neturintys ekvivalentų nacionalinio lygmens tekstuose. Tokie leksiniai vienetai apima sąvokas, žyminčias įvairias ES realijas, politiką, institucijas, veiklos praktiką ir kt. Dalis tokių europeizmų yra skoliniai – semantiniai europeizmai, kalkiuojant perkeltami į lietuvių kalbą, kiti – tik ES diskurse vartojami terminai, į tekstą lietuvių kalba nebūtinai perkelti kalkiuojant (plačiau žr. Zaikauskas 2014: 78–79). Mori *et al.* (2018: 20) taip pat pažymi, kad leksikos lygmens tyrimuose verta atsižvelgti ir į nacionalinių terminų distribuciją europiniuose ir neeuropiniuose tekstuose. Gali būti, kad kai kurie nacionaliniai terminai ES tekstuose vartojami gero-

kai dažiau nei autentiškuose tos pačios žanrinės grupės tekstuose lietuvių kalba. Tam gali būti įvairių priežasčių, nuo siekio priartinti ES tekstą prie analogiškų autentiškų tekstų stilistikos ir registro iki teikiamos pirmenybės tam tikram leksiniam vienetai. ES tekstuose dažniau gali būti vartojami ir tam tikri leksiniai vienetai, kurie nežymi sąvokų, taigi, nėra terminai. Pavyzdžiui, be europeizmų, būtų galima tirti vertinamųjų žodžių, tokių, kaip *gerokai*, *ryškiai*, *smarkiai*, *neabejotinai*, *būtinai* ir pan. distribuciją ES ir ne ES dokumentuose. Tikrintini ir tokie aspektai kaip deiksės žymikliai, įvardžiai, lotyniški ir prancūziški terminai (*ad hoc*, *ex ante*, *inter alia*, *acquis* ir t. t.). Manytina, kad dėl originalo teksto interferencijos ir ES viršnacionalinės specifikos leksinių vienetų tyrimai duotų statistiškai reikšmingų rezultatų. Kita vertus, kaip jau minėta, vien tik leksikos lygmens ypatybės negali būti laikomos eurolekto požymiu.

Su leksikos lygmeniu glaudžiai susijęs frazeologijos lygmuo, kurio tyrimai gali duoti įdomių rezultatų, apimančių europinių tekstų fraziškumą. Turbūt vienas pirmųjų frazeologijos tyrimo uždavinių turėtų būti leksinių samplaikų, arba *n*-gramų statistinė analizė ES ir nacionalinių tekstų patekstyniuose. Leksinės samplaikos – tai pasikartojantys daugiažodžiai vienetai, išskiriami tik pagal statistinį dažnį (Biber and Barbieri 2007: 264). Leksinės samplaikos nebūtinai turi būti struktūriškai ar semantiškai pilni junginiai kaip, pavyzdžiui, frazės. Pavyzdžiui, ES dokumentų tekстыne *EurLex 2/2016* viena dažniausių leksinių samplaikų yra junginys *Europos Parlamento ir Tarybos*. Nepaisant to, kad leksinės samplaikos dažnai nėra semantiškai pilnos, jos laikomos pragmatiniais diskurso elementais, rodančiais tam tikrą diskurso fraziškumą (Biber and Barbieri 2007; Breeze 2013). Leksinių samplaikų dažnių lyginimas gali parodyti, kokios samplaikos vyrauja analogiško žanro ES ir ne ES tekstuose. Paprastai leksinių samplaikų tyrimuose vyrauja keturių narių leksinių samplaikų analizė (cf. Gries 2010)²³. Leksines samplaikas generuoja absoliuti dauguma tekstynų įrankių. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą, galima nagrinėti įvairius aspektus apimančias leksines samplaikas, pavyzdžiui, teisinių formuluočių arba pranešimų spaudai fraziškumą. Tekstynų įrankiai taip pat leidžia lyginti kolokacijų – statistiškai dažnai pasikartojančių žodžių grupių – distribuciją ES ir ne ES tekstuose. Pavyzdžiui, Biel (2017a) tyrė įvairius teisinių kolokacijų ES teisės aktuose ir Lenkijos teisės aktuose aspektus. Leksinių samplaikų ir kolokacijų analizė gali atverti kelius diskurso žymiklių, metaforiškumo ir modalumo tyrimams, bet šie reiškiniai gali būti tiriami ir atskirai. Esminis frazeologinės analizės tikslas bet kuriuo atveju turėtų būti tam tikro lietuvių kalbos eurolekto frazeologinio profilio sudarymas.

Gramatiniai eurolekto požymiai apima morfologijos ir sintaksės lygmenų tyrimus. Mori *et al.* (2018: 19) tyrimo protokole morfologija nagrinėjama morfeminio skolini-

²³ Biel (2017a: 223) nurodo, kad fleksinių kalbų, vadinasi ir lietuvių kalbos, atveju gali būti prasminga tirti ir mažesnės, ir didesnės apimties leksines samplaikas.

mosi ir kalbų kontakto nulemtu morfologinio produktyvumo aspektais. Tokie aspektai galėtų būti tiriami ir lietuvių kalbos eurolekto atveju, pavyzdžiui, nagrinėjant lotyniško priešdėlio *de-*, skirto neigimui žymėti, kitų graikiškų ir lotyniškų priešdėlių statistinį pasiskirstymą ES ir ne ES tekstuose. Visgi manytina, kad lietuvių kalbos eurolekto tyrimams galėtų būti aktualesni nominalizacijos ir (arba) verbalizacijos tyrimai, leidžiantys įvertinti, kokios frazės – daiktavardinės ar veiksmažodinės dažnesnės ES ir ne ES tekstuose, taip pat nustatyti, kokiais atvejais daroma tokia konversija, jei jos buvimą rodytų statistiškai patikimi duomenys. Sintaksės lygmens tyrimai gali apimti įvairius sintaksinius reiškinius, nuo modifikavimo ir komplementavimo iki aktualiosios sakinio skaidos, žodžių tvarkos, sintaksinio kalkiavimo, sakinio ilgio ir kt. Šiuo metu rengiamoje daktaro disertacijoje (Pekūnas, n. d.) aptariami pirmieji du klausimai – t. y. modifikavimas ir komplementavimas ES direktyvose ir jų įgyvendinimo aktuose. Vis dėlto esama daug tirtinų aspektų, neįtrauktų į disertaciją dėl jos apimties apribojimų. Pavyzdžiui, disertacijoje modifikavimas aptiriamas tik iš būdvardinių šalutinių sakinių perspektyvos, o komplementavimas tiriamas tik tranzityvinių veiksmažodžių funkcionavimo kontekste. Tirtini įvairūs kiti modifikavimo ir komplementavimo aspektai frazės lygmeniu, taip pat veikiamosios ir neveikiamosios rūšies sakinių dažniai ES ir ne ES tekstuose. Siūlytina tokius tyrimus derinti su frazeologijos lygmens tyrimu, pavyzdžiui, nagrinėti, kokiose samplaiuose prieveiksmai modifikuoja veiksmažodžius arba būdvardžius. Be to, galima tirti sąlygos sakinių, teisinių klauzų fraziškumą. Grynosios sintaksės tyrimai, nederinant jų su kuriuo nors fraziškumo ar leksiniu aspektu, greičiausiai, neduotų apčiuopiamų rezultatų. Tam įtakos visų pirma turi tai, kad sintaksė yra gana atsparus, labai lėtai kintantis kalbos lygmuo (Trudgill 2020). Antra, kai kurių žanrų tekstai, pavyzdžiui, teisės tekstai, prieš juos skelbiant, dažnai nuodugnai suredaguojami. Taip juose iš esmės nebelineka ryškesnių savotiškos europinės sintaksės požymių, net jei tokių ir buvo darbiniam teksto variante.

5.2. Tekstinės (diskurso) lietuvių kalbos eurolekto ypatybės

Mori *et al.* (2018: 19) dar siūlo tirti eurolekto tekstinius (diskurso) elementus, apimančius teksto makrostruktūrą ir organizaciją. Šios ypatybės turėtų ryškiausiai matytis teisinių tekstų tyrimuose. ES teisės aktų makrostruktūra nuo Lietuvos teisės aktų makrostruktūros ženkliai skiriasi. Pagrindiniai ES teisės aktai – direktyvos ir reglamentai – be pavadinimo susideda iš preambulės, konstatuojamųjų ir nurodomųjų dalių ir tik po to pereinama prie paties normatyvinio dėstymo, pateikiamo straipsniais. Apskritai savo struktūra ES teisės aktai primena ne kontinentinės, o bendrosios teisės (*Common law*) teisės aktus, be kita ko, konstatuojamąsias dalis įvedant žodžiu *kadangi* (angl. *whereas*). Lietuvos normatyviniai teisės aktai po pavadinimo ir datos iš karto pradunami

straipsniais, be jokių įvadinių pastabų. Frazeologijos tyrimai, ypač teisinių formuluočių ir kolokacijų tyrimai, taip pat leistų įvertinti, kiek ES teisės aktai yra autoritetingi, konkretūs ir nedviprasmiški lyginant su nacionaliniais teisės aktais. Taip pat galima tirti diskurso žymiklius, sąšvelnius, argumentavimo priemones ES ir ne ES tekstuose. Taigi, lietuvių kalbos tekstinių ypatybių tyrimai leistų įvertinti europinių dokumentų tekstinę atitiktį to paties žanro autentiškų tekstų lietuvių kalba atžvilgiu, taip pat – į lietuvių kalbą išverstų ES tekstų recepciją.

6. Baigiamosios pastabos

Šiame straipsnyje aptartos kelios lietuvių kalbos eurolekto tyrimų perspektyvos. Straipsnis turėtų paskatinti pradėti atlikti išsamius ir įvairialypius tekstynais pagrįstus tyrimus, kurie leistų atsakyti į klausimą, ar egzistuoja lietuvių kalbos eurolektas ir kokie yra jo požymiai. Tokie tyrimai gali būti atliekami vertimo tyrimų, teksto lingvistikos, stilistikos ir kitų kalbos mokslo šakų kontekste. Čia daugiausia aptarti leksiniai ir gramatiniai lietuvių kalbos eurolekto tyrimų aspektai, bet manytina, kad lietuvių kalbos eurolektą būtų galima tirti ir diskurso analizės, komunikacinių strategijų, tekstinės atitikties klausimais. Manytina, kad lietuvių kalbos eurolekto perspektyvos turėtų sudominti ir sociolingvistikos, lyginamosios teisės ir kitų sričių specialistus, dirbančius kalbų ir kultūrų kontaktų srityse.

Literatūra

- Baaij, Jaap. 2015. *Legal Integration and Language Diversity: The Case for Source-oriented EU Translation*. Amsterdam: University of Amsterdam.
- Baker, Mona. 1995. Corpora in Translation Studies: An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target* 7(2). 223–243.
- Biber, Douglas. 1993. Representativeness in Corpus Design. *Literary and Linguistic Computing* 8(4). 243–257.
- Biber, Douglas and Federica Barbieri. 2007. Lexical Bundles in University Spoken and Written Registers. *English for Specific Purposes* 26(3). 263–286.
- Biel, Lucja, Dariusz Kozbiał and Dariusz Müller. 2021. The Judicial English Eurolect. A Genre Profiling of CJEU Judgments. In *Law, Language and the Courtroom Legal Linguistics and the Discourse of Judges*, edited by Stanislaw Gozdz Roszkowski, Gianluca Pontrandolfo. 3–25.
- Biel, Lucja. 2017a. *Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Biel, Lucja. 2017b. Quality in Institutional EU Translation: Parameters, Policies and Practices. In *Institutional Translation for International Governance. Enhancing Quality in Multilingual Legal Communication*, edited by Fernando Prieto Ramos. London/New York: Bloomsbury. 31–37.
- Biel, Lucja. 2022. From National to Supranational Institutionalisation: A Microdiachronic Study of the Post-accession Evolution of the Polish Eurolect. *Perspectives. Studies in Translation Theory and Practice* 31(4). 672–689.

- Breeze, Ruth. 2013. Lexical Bundles Across Four Legal Genres. *International Journal of Corpus Linguistics* 18(2). 229–253.
- Brezina, Vaclav. 2018. *Statistics in Corpus Linguistics. A Practical Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Caliendo, Giuditta and Océane Foubert. 2022. Gender Representation in French Eurolect: An Open Dialogue Between Supranational and National Legal Varieties. *Journal of Pragmatics* 196. 54–66.
- Černiuvienė, Liucija ir Antanas Dambrauskas. 2013. Loginių jungčių vartojimo savitumas prancūzų ir lietuvių kalbų teisės tekstuose: vertimo aspektai. *Vertimo studijos* 6. 100–114.
- De Corte, Freddie. 2003. The Contribution of Freelance Translators. In *Crossing Barriers and Bridging Cultures. The Challenges of Multilingual Translation for the European Union*, edited by Arturo Tosi. Clevedon: Multilingual Matters. 67–72.
- Europos Sąjunga. 2015. *Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos bendrasis praktinis vadovas asmenims, rengiantiems Europos Sąjungos teisės aktus*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.
- Felici, Annarita. 2010. Translating EU Law: Legal Issues and Multiple Dynamics. *Perspectives: Studies in Translatology* 18(2). 95–108.
- Gabrielatos, Costas and Anna Marchi. 2011. Keyness: Matching Metrics to Definitions. Straipsnis, pristatytas konferencijoje *Corpus Linguistics in the South: Theoretical methodological challenges in corpus approaches to discourse studies – and some ways of addressing them*.
- Gillingham, John. 2003. *European Integration 1950–2003. Superstate or New Market Economy?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffin, Roger. 1990. L'Europe en neuf langues: Champ d'affrontements et ferment d'intégration linguistiques. *Meta: Translators' Journal*, 35(1). 13–19.
- Goffin, Roger. 1994. L'eurolecte: Oui, jargon communautaire: non. *Meta: Translators' Journal* 39(4). 636–642.
- Gries, Stephan Th. 2010. Corpus Linguistics and Theoretical Linguistics. A Love-Hate Relationship? Not Really.... *International Journal of Corpus Linguistics* 15(3). 327–343.
- Hrežo, Vladislav and Klaudia Bednárová-Gibová. 2022. Eurolect in Translation on the Move: Diachronic Variation of Translation of the Passive in Institutional-Legal Texts. *Lublin Studies in Modern Languages and Literature* 46(2). 45–60.
- Jantunen, Jarmo. 2002. Comparable Corpora in Translation Studies: Strengths and Limitations. *Finnish Journal of Linguistics* 15. 105–118.
- Johnston, Janis, Kenneth J. Berry and Paul W. Mielke, Jr. 2006. Measures of Effect Size for Chi-Squared and Likelihood-Ratio Goodness-of-Fit Tests. *Perceptual and Motor Skills* 103. 412–414.
- Kozbiał, Dariusz. 2020. *The Language of EU and Polish Judges. Investigating Textual Fit Through Corpus Methods*. Frankfurt: Peter Lang.
- Leonavičienė, Aurelija ir Dalia Liepuoniūtė. 2013. Europos Sąjungos teisingumo teismo generalinio advokato išvadų leksinių analitinių konstrukcijų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą. *Kalbos kultūra* 86. 95–109.
- Leonavičienė, Aurelija. 2020. EUR-Lex duomenų bazės generalinio advokato išvadų vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą: šalutinių pažyminio sakinių atvejo analizė. *Kalbų studijos / Studies about language* 37. 20–36.
- Levshina, Natalia. 2015. *How to Do Linguistics with R*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.

- Loock, Rudy. 2010. *Appositive Relative Clauses in English*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Mattila, Heikki E. S. 2013. *Comparative Legal Linguistics. Language of Law, Latin and Modern lingua francas*. London: Routledge.
- McEnery, Tony, Richard Xiao and Yukio Tono. 2006. *Corpus-Based Language Studies. An Advanced Resource Book*. London and New York: Routledge.
- Meecham, Marjorie and Janie Rees-Miller. 2001. Language in Social Contexts. In *Contemporary Linguistics*, edited by William O'Grady, John Archibald, Mark Aronoff and Janie Rees-Miller. Boston: Bedford/St. Martin's. 537–590.
- Mori, Laura. 2003. L'euroletto: Genesi e sviluppo dell'italiano comunitario. *Ecologia linguistica. Atti del XXXVI Convegno internazionale di Studi della Società di Linguistica italiana*. Roma: Bulzoni. 447–492.
- Mori, Laura. 2018. Introduction: The Eurolect Observatory Project. In *Observing Eurolects. Corpus analysis of linguistic variation in EU law*, edited by Laura Mori. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 1–26.
- Murinienė, Lina. 2008. Verstinių Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų dokumentų pavadinimų tipai. *Kalbos kultūra* 81. 170–184.
- Noreika, Mantas ir Inesa Šeškauskienė. 2017. EU Regulations: Tendencies in Translating Lexical Bundles from English into Lithuanian. *Vertimo studijos* 10. 156–174.
- Pekūnas, Žygmantas. 2022. Deontinio modalumo raiška Europos Sąjungos teisės aktų vertime į lietuvių kalbą. *Vertimo studijos* 15. 47–66.
- Pekūnas, Žygmantas. n. d. *Eurolektio įtaka lietuvių teisės kalbos sintaksei*. Rengiama daktaro disertacija, Vilniaus universitetas.
- Strandvik, Ingemar. 2018. Corpus Research at the Service of Multilingual Lawmaking. In *Observing Eurolects. Corpus Analysis of Linguistic Variation in EU Law*, edited by Laura Mori. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. vii–xii.
- Trudgill, Peter. 2020. Sociolinguistic Typology and the Speed of Linguistic Change. *Journal of Historical Sociolinguistics* 6(2). 1–11.
- Vladarskienė, Rasuolė. 2006. Teisės akto formos įtaka jo kalbai. *Jurisprudencija* 8(86). 51–55.
- Vladarskienė, Rasuolė. 2012. Sudėtinių prijungiamųjų sakinių norminimo ypatumai ir pažymimųjų sakinių vartoseną. *Kalbos kultūra* 85. 61–70.
- Vladarskienė, Rasuolė. 2014. Naujos tarptautinių žodžių reikšmės administracinėje lietuvių kalboje. *Taikomoji kalbotyra* 3. 1–16.
- Wasilewska, Katarzyna. 2021. *Administrative Reports. A Corpus Study in the EU and Polish National Settings*. Frankfurt: Peter Lang.
- Wilson, Andrew. 2013. Embracing Bayes Factors for Key Item Analysis in Corpus Linguistics. In *New Approaches to the Study of Linguistic Variability. Language Competence and Language Awareness in Europe*, edited by Markus Bieswanger and Aimei Koll-Stobbe. Frankfurt: Peter Lang. 3–11.
- Zaikauskas, Egidijus. 2014. Terminų vertimo būdai Europos Sąjungos teisės aktų vertimuose į lietuvių kalbą. *Terminologija* 21. 71–89.